

เวทีวิชาการ

จากบ้านมั่นคงของมนุษย์ สู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

ระหว่างวันที่ 5 - 7 กรกฎาคม 2562

ณ ศูนย์การแสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี

โดย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
เครือข่ายองค์กรชุมชน และภาคประชาสังคม 5 ภาค

จากบ้านมั่นคงของมนุษย์ สู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือ พอช. ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีภารกิจในการขับเคลื่อนงานสังคมและสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ที่มีเป้าหมายในการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนา การพึ่งตนเอง การจัดการตนเองและสร้างสังคมคุณภาพ จึงเห็นควรเข้าร่วมนำเสนอผลงานด้านสังคมด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย ผู้มีรายได้น้อยและงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งสู่การจัดการตนเองในประเทศไทย และเชื่อมโยงสู่ประเทศอาเซียน โดยใช้ยุทธศาสตร์ชุมชนเป็นแกนหลักพื้นที่เป็นตัวตั้งในการพัฒนาในรูปแบบประชารัฐอาทิจการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท การจัดการตนเองของชุมชนในพื้นที่ในงานพัฒนาต่างๆ ซึ่งครั้งนี้นำเสนองานวิชาการในรูปแบบการจัดประชุม “จากบ้านมั่นคงของมนุษย์ สู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง” โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งสู่การจัดการตนเองด้านที่อยู่อาศัยและอื่นๆ อาทิ การพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท การพัฒนาเมืองสีเขียว การจัดการตนเองในรูปแบบ 1 ตำบล บูรณาการทุกเรื่อง

2) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานพัฒนา และสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ทั้งในและต่างประเทศ และ

3) เพื่อนำเสนอผลงานนวัตกรรมชุมชน สู่การจัดการตนเอง ต่อสาธารณะให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดและรูปธรรมที่ชัดเจน

ชุมชนท้องถิ่น จัดการตนเอง

เป้าหมายและคำนิยาม

ชุมชนท้องถิ่น (หมู่บ้าน ตำบล เมือง) มีการบริหารจัดการทุน (คน องค์กรชุมชน ทรัพยากร ภูมิปัญญา) เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนตนเองไปสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน คนในชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ เชื้อมั่นวิถีและพลังชุมชน มีความสามารถในการจัดการบริหารชุมชนและจัดความสัมพันธ์กับภาคี สามารถใช้ข้อมูล แผน ความรู้ และทุนชุมชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองทุกด้านอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับชุมชนและระดับนโยบายหรือโครงสร้างทางสังคม

แนวคิดและหลักการขับเคลื่อน ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

- เป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมจากฐานรากด้วยพลังของประชาชนพลเมืองในท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง (Community-driven development)
- เป็นการทำงานพัฒนาชุมชนและสังคมในทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม (Integrated/wholistic development)
- สร้างทางเลือกการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่น เพื่อขยายผลการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายหรือโครงสร้างทางสังคม
- ประชาชนเจ้าของปัญหาและองค์กรชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง (Community organization is the key actor)
- ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยพลังภูมิปัญญา ข้อมูล ความรู้ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม

ตัวชี้วัด ชุมชนเข้มแข็ง

เป้าหมายสุดท้ายของชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองคือ การมีชุมชนเข้มแข็งจัดการตนเองเต็มพื้นที่ประเทศไทย ชุมชนเข้มแข็งจะมีคุณลักษณะใน 4 มิติดังนี้

1. การพัฒนาคน

- คนมีจิตสำนึกสาธารณะ มีสำนึกความเป็นพลเมืองมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาต่างๆ
- คนมีทักษะในการประกอบอาชีพและการบริหารจัดการองค์กร
- มีการพัฒนาคนและสร้างคนรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดการทำงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- คนมีคุณธรรม จริยธรรม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลและมีความรัก ความสามัคคีกันโดยธรรมชาติ
- ชุมชนมีแหล่งศึกษาเรียนรู้ มีระบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนของชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น
- มีการประยุกต์ใช้ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีด้านต่างๆ มาสนับสนุนงานพัฒนาชุมชนอย่างสมสมัย
- หญิงชายและคนในวัยต่างๆ มีบทบาทในการพัฒนาสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

2. ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

- องค์กรชุมชนมีความหลากหลายและสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ต่อเนื่อง
- มีการบริหารองค์กรอย่างธรรมาภิบาล
- คนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นสมาชิกองค์กรชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาสาธารณะ ช่วยกันแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนทางด้านต่างๆ
- องค์กรชุมชนมีระบบข้อมูล มีแผนชุมชน/ธรรมนูญชุมชน และใช้แผนชุมชนกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง
- มีกลไกการจัดการความขัดแย้งภายในชุมชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น
- มีการเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรชุมชนภายในท้องถิ่น และเชื่อมโยงกับเครือข่ายองค์กรชุมชนอื่นๆ
- ชุมชนมีระบบการป้องกันและจัดการภัยพิบัติ

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

- คนส่วนใหญ่โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสได้รับสวัสดิการและการคุ้มครองทางสังคมทางด้านต่างๆ
- ชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้มั่นคง มีเงินออม มีภาระหนี้สินน้อย
- ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ เป็นต้นทุนการพัฒนาในทุกด้าน มีการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน
- ชุมชนมีความมั่นคงด้านอาหาร
- คนในชุมชนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน
- คนในชุมชนมีสุขภาพจิต สุขภาพกายเข้มแข็ง มีระบบการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
- มีระบบการเกษตรแบบยั่งยืน พึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากภายนอกน้อย มีกระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค
- ชุมชนมีกองทุนหรือองค์กรการเงินที่เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพและการพัฒนาสังคมทางด้านต่างๆ ปัญหาของชุมชนได้ต่อเนื่อง

4. ความสัมพันธ์กับหน่วยงาน และการเปลี่ยนแปลงนโยบาย

- การทำงานของชุมชน ขององค์กรชุมชนได้รับการยอมรับ สนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในกลไกการทำงานและการบริหารงานของหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานในท้องถิ่น
- มีการปรับเปลี่ยนนโยบายสาธารณะ (กฎระเบียบ กติกา แนวปฏิบัติ ข้อบัญญัติท้องถิ่น กฎหมาย) ในระดับท้องถิ่น จังหวัด และระดับชาติ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็ง และการคุ้มครองทางสังคมทางด้านต่างๆ

เขาแก้ว

จัดการตนเองโดยยึดหลักการ
เอาข้อเท็จจริงของชุมชนเป็นตัวตั้ง

พื้นที่รูปธรรมตำบลบูรณาการเพื่อชุมชนเข้มแข็ง: ต.เขาแก้ว อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช

เขาแก้ว ตำบลขนาดกลางในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นตัวอย่างของชุมชนท้องถิ่นที่ผู้คนจัดการปัญหาของตนเองโดยยึดหลักการเอาข้อเท็จจริงของชุมชนเป็นตั้งในการพัฒนา

ปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้น 5,631 คน ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลเขาแก้ว ประกอบอาชีพเกษตรกรรมสวนยางพารา สวนผลไม้ ตำบลเขาแก้วก็เช่นเดียวกับชุมชนอื่นคือ หลังจากผ่านเวลามากกว่า 30 ปี ที่ปัญหาต่างๆ เพิ่มขึ้นไม่หยุด ภายใต้อาณัติของเศรษฐกิจของประเทศ และการส่งเสริมจากนโยบายรัฐ ที่มีความพยายามให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อเป็นรายได้หลักของประเทศ คนในระดับชุมชนได้หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น เหตุผลนี้จึงทำให้คนตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช หันมาปลูก “ยางพารา” รวมทั้งพืชเศรษฐกิจอื่นๆ การเข้าไปในวงจรการเกษตรเชิงเดี่ยวที่ต้องพึ่งปุ๋ย สารเคมี และเครื่องจักรเป็นหลัก จนทำให้เกิดผลกระทบหลายด้าน

เรียนรู้ ถกปัญหา และหาทางแก้ไข: ปี 2553 มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาแก้ว และต่อมากลุ่มองค์กรต่างๆในพื้นที่ได้รวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งเป็นพื้นที่กลางของการปรึกษาหารือ ถกปัญหา

ร่วมคิด ร่วมวางแผน และการทำข้อมูลของคนในตำบลเขาแก้ว พบว่ารายได้ไม่พอกับรายจ่าย ทางการเงินไม่ดี มีหนี้สิน ทำให้ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้เพิ่มมาใช้จ่ายในครอบครัว เมื่อรับรู้ปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน คือ เรื่องเงินทุนในการประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในตำบล เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเขาแก้ว กองทุนสวัสดิการชุมชน และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องได้มีมติว่าให้มีสถาบันการเงินชุมชน เพื่อตอบโจทย์ชุมชนเรื่องการแก้ปัญหาด้านหนี้สิน ด้านอาชีพ และกลุ่มอาชีพในตำบล โดยให้กู้ดอกเบี่ยต่ำ สภาองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้วดำเนินกิจกรรมเชื่อมโยง กลุ่ม องค์กรชุมชน ในการบูรณาการทุนในชุมชน

สภาองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้วจึงเริ่มคิดและกำหนดแนวทางกันใหม่โดยนำเอาข้อเท็จจริงของชุมชนเป็นที่ยึด มาสู่การพัฒนาผ่านกิจกรรม ประเด็นที่สำคัญดังนี้ สถาบันการเงินชุมชนตำบลเขาแก้ว สวัสดิการชุมชนให้คนในชุมชน ร่วมกันจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การนำเอาวาระการแก้ปัญหาจากรายได้หลักมีความยากลำบาก ก็นำเอา “รายได้รอง” มาวิเคราะห์ วางแผนช่วยแก้ปัญหา จึงเกิดแนวทางการนำของในชุมชนที่เหลือกินเหลือเก็บมาขาย โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จง่าย ๆ ว่า “คนเขาแก้ว มีเงินในกระเป๋า เพิ่มขึ้นในลักษณะเศษสตางค์” เพื่อเป็นค่าขนมให้ลูกหลานได้ไปโรงเรียน จนเกิดสวนสร้างบุญตลาดชุมชน และร่วม

กันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงกับสถาบันการเงิน นำมาสู่การออมต้นไม้เต็มสี่เหลี่ยมให้เขาแก้วเพื่อเป็นบ้านอายุชีวิต ข้อสรุปสำคัญที่ได้คือ เขาแก้วต้องเป็นชุมชนจัดการตนเองในทุกเรื่องทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สุขภาพ เป็นต้น

สิ่งที่สำเร็จและยังต้องเดินต่อ: ตั้งแต่เริ่มพัฒนาจนนำมาสู่การจัดการตนเองกว่า 10 ปี เขาแก้วเริ่มเห็นความสำเร็จแล้วในหลายด้าน แต่ในบางด้านดูเหมือนจะต้องการเวลา สภาองค์กรชุมชนมีความเห็นตรงกัน ชาวบ้านเขาแก้วจะอยู่ดีกินดีต้องหนีลดโดยอาศัยสถาบันการเงินชุมชนเข้ามาช่วยจัดการ โดยต้องใช้ข้อมูล และร่วมกันวิเคราะห์เพื่อร่วมแก้ไขปัญหของคนในพื้นที่ ประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและให้ความสำคัญของการรวมกลุ่มต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในทุกกระบวนการ จากการทำงานที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประชาชนเรียนรู้ ทำความเข้าใจ เปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนพฤติกรรม กำหนดเป้าหมายร่วมกัน และดำเนินการตามแผนการทำงานที่ทุกคนได้ออกแบบร่วมกัน ประกอบกับมีหน่วยงานภาคีหนุนเสริมตามความต้องการของชุมชนโดยบูรณาการการทำงานร่วมกันเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายภายในและนอกพื้นที่ ทั้งในระดับตำบล จังหวัด ภาค ชาติ เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน มีกระบวนการสรุปการทำงาน ติดตาม และเรียนรู้เพื่อพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง

“เขาแก้วจัดการตนเองโดยยึดหลักการเอาข้อเท็จจริงของชุมชนเป็นตัวตั้ง ชาวบ้านชุมชนต้องตระหนักในปัญหาที่พวกเขาประสบอยู่ โดยเชื่อว่าปัญหาเหล่านั้นพวกเขาสามารถจัดการได้ด้วยตนเอง ด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม...”

ลำประดาโมเดล

วาระประชาชนสู่ตำบลจัดการตนเอง

พื้นที่รูปธรรมตำบลบูรณาการเพื่อชุมชนเข้มแข็ง: ๓.ลำประดา อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร

ตำบลลำประดาเป็นตำบลเล็กๆ ในอำเภอบางมูลนาก ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ทำนา ดังนั้นวิถีชีวิตจึงเกี่ยวข้องกับทรัพยากร ดิน น้ำ และอากาศเป็นอย่างมาก ยังเป็นสังคมแห่งการเอื้ออาทรมีระบบเครือญาติและมีความเป็นพี่เป็นน้อง แต่ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบของโลกาภิวัตน์ ทำให้บริบทของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปด้วย ประกอบกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนล้วนเป็นเรื่องเดิมๆ ที่หลายพื้นที่ประสบปัญหา ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ภาวะหนี้สินเป็นจำนวนมาก เกิดภาวะความยากจน การทำนาที่ใช้ต้นทุนในการผลิตสูง ไม่มีงานทำ ไม่มีที่ดินทำมาหากินเป็นของตนเองจนทำให้ต้องเช่าพื้นที่ของคนอื่นทำกิน ประกอบกับราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ด้วยปัญหาเหล่านี้ชาวบ้านจึงถูกซ้ำเติมครั้งแล้วครั้งเล่า ทำให้ส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านอื่นๆ โดยเฉพาะปัญหาด้านสังคม

ปัจจุบันชุมชนกำลังเผชิญกับสังคมผู้สูงอายุ และมีปัญหาครอบครัวแตกแยกที่ผู้สูงอายุต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกหลานในขณะที่พ่อแม่ต้องไปทำงานนอกพื้นที่ บางครอบครัวแตกแยกเกิดช่องว่างการอยู่ร่วมกัน เยาวชนบางคนมีพฤติกรรมเสพติด ติดเกม ท้องไม่พร้อม และการละเลยการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นของตนเอง อีกทั้งยังมีสถานการณ์ปัญหาทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้งและน้ำท่วมซ้ำซาก การทำการเกษตรใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นเพื่อให้ทันฤดูกาลผลิตและเร่งทำเงินให้ทันใช้ต่อการดำรงชีพ จากปัญหาทั้งหมดทั้งหมดที่เกิดขึ้นในตำบลลำประดาจนนำไปสู่การตั้งคำถามว่า “ปัญหาของคนลำประดา...ใครจะแก้ไขให้?”

ปี 2556 เกิดเวทีวาระประชาชน การเรียนรู้ของผู้นำ แกนนำ กลุ่มและประชาชนในตำบลเริ่มจากการถอดบทเรียนของเครือข่ายวิชาการจาก อบต.ลำประดา ถึงเวลาแล้วที่ต้องเป็น “ตำบลจัดการตนเองลำประดา” โดยได้ให้ความหมายว่า ต้องเป็นตำบลที่มีการจัดการทรัพยากรของชุมชนได้แก่ คน ทุน และความรู้ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งประชาชน ท้องถิ่น ท้องที่ และส่วนราชการต่างๆ ในทุกด้านทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสุขภาวะด้านร่างกายจิตใจที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เมื่อเกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและสังคมก็สามารถจัดการแก้ไขปัญหา

ต่างๆ ในท้องถิ่นได้ด้วยตนเองอย่างเท่าทันและเหมาะสมกับสถานการณ์

ดังนั้น “ปัญหาของคนลำประดา...คนลำประดาที่ต้องแก้ไขเอง” จึงเป็นข้อสรุปของการแก้ไขปัญหาที่สะท้อนให้เห็นวิถีคิดของคนลำประดาที่ไม่รอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกแต่กลับมองว่าหากปัญหาใดเกิดขึ้นคนลำประดา ย่อมรู้ทางแก้ไขที่ดีที่สุด สิ่งสำคัญคือ คนลำประดาต้องรู้จักพึ่งตนเองและร่วมกันคิดร่วมกันทำอย่างจริงจังผ่านการแปลงยุทธศาสตร์ แผนงานตำบลจัดการตนเองตามแนวคิด “ปัญหาที่อยากแก้ ความดีที่อยากทำ” นำไปสู่การลงมือทำร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม

จากยุทธศาสตร์การดำเนินงานของคนลำประดาดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์จากการลุกขึ้นมาจัดการตนเอง ทั้งการจัดการน้ำโดยชุมชนที่เป็นหนึ่งในวาระประชาชนที่สามารถแก้ไขปัญหาเพื่อการเกษตร ผ่านกระบวนการสานพลังความร่วมมือแก้ปัญหาร่วมกัน โดยจัดทำแผนที่ทางเดินน้ำและแผนการบริหารจัดการน้ำของชุมชน

วิทยาลัยผู้สูงอายุ เป็นอีกหนึ่งจุดสำคัญของการรวมตัวของผู้สูงอายุในการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างกิจกรรมร่วมกัน เช่น การจัดการสุขภาพ การออกกำลังกาย การพัฒนาอาชีพ และกลุ่มผู้สูงอายุพยายามแสดงตัวให้ลูกหลานและชุมชนเห็นว่ามีความศักยภาพในการพัฒนาตนเองและชุมชน เมื่อเป็นเช่นนั้นจะเรียกผู้สูงอายุว่าเป็น “ภาระสังคม” ไม่ได้ ตำบลจัดการตนเองกับคำว่าผู้สูงอายุ “รู้จักความแก่อย่างมีคุณค่า ขรอย่างมีศักดิ์ศรี” จึงทำให้วิทยาลัยผู้สูงอายุมีวิสัยทัศน์ คือช่วยเหลือเกื้อกูล เพิ่มพูนสามัคคี มีคุณธรรมซื่อสัตย์สุจริต

การแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ที่ส่งเสริมให้กลุ่มแม่บ้านรวมตัวกันทำขนมพื้นบ้านที่คนในชุมชนนิยมทำกัน มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยเน้นกระบวนการทำที่ใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่น รวมถึงการสนับสนุนการรวมกลุ่มทำตุ๊กตาเปเปอร์มาเช่โดยใช้วัสดุเหลือใช้เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว

การพัฒนาที่อยู่อาศัยในตำบลโดยเฉพาะกับกลุ่มผู้ยากจนและด้อยโอกาส สภาองค์กรชุมชนตำบลลำประดาได้ขับเคลื่อนร่วมกับวาระประชาชนคนลำประดา เพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยทั้งการซ่อมแซมสร้างบ้าน ปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตด้วยความเกื้อกูลกันแบบพี่แบบน้องเป็นหลัก

“สิ่งเหล่านี้
คือผลจากการที่คนลำประดา
ไม่รอความช่วยเหลือ
จากหน่วยงานภายนอก
แต่กลับมองว่า
หากปัญหาใดเกิดขึ้น
คนลำประดา
ย่อมรู้ทางแก้ไขที่ดีที่สุด
ปัญหาของคนลำประดา...
คนลำประดาที่ต้องแก้ไขเอง”

หนองโรง

วิถีชีวิต วิถีชุมชน วิถีคนหนองโรง

พื้นที่รูปธรรมตำบลบูรณาการเพื่อชุมชนเข้มแข็ง: ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี

ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ประมาณ 95,931 ไร่ สภาพองค์กรชุมชนตำบล หนองโรงตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2551 ได้กำหนด เป้าหมาย “ตำบลน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม นำการท่องเที่ยวเชิง นิเวศน์ ส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ มีศูนย์กระจายสินค้าพัฒนา คุณภาพชีวิตที่ดี อย่างยั่งยืน” สิ่งที่สำคัญคือ กระบวนการจัด ทำแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย แผนงานด้าน เศรษฐกิจ แผนงานด้านสังคม ประเพณีวัฒนธรรม แผนด้าน สิ่งแวดล้อม แผนด้านสุขภาพ

จากการบูรณาการแผนพัฒนาตำบลร่วมกัน หน่วย งานท้องถิ่นได้มีการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานของขบวน องค์กรชุมชนตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การสร้างตลาดนัดชุมชนตำบลหนองโรง เป็นตลาดนัดกลาง เพื่อการเกษตร เป็นพื้นที่ขายสินค้าเกษตรและสินค้าอื่นๆ ใน ตำบล ได้รับงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่องปี 2561-2564 เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้กับ ประชาชนในพื้นที่

ปี 2560 - 2562 สภาพองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง สำรวจและจัดทำข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย และได้รับ งบประมาณสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในการ ปรับปรุงซ่อมแซม ต่อเติมบ้านให้แก่ผู้ยากจนทั้งที่เป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ผ่านโครงการบ้านพอเพียงชนบท

ต่อเนื่อง 3 ปี รวม 32 หลังคาเรือน งบประมาณรวม 507, 261 บาท ปัจจุบันดำเนินการปรับปรุง ทำให้ผู้เดือดร้อนมีความ ปลอดภัยในการอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น

ร้านค้าประชารัฐและศูนย์กระจายสินค้าชุมชนโซน พนมทวน ได้รับงบประมาณจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติ (กทบ.) สนับสนุนหมู่บ้านละ 500,000 บาท ใช้ งบจาก 4 หมู่บ้าน แบ่งเป็นร้านค้าและตู้จำหน่ายน้ำดื่ม โรงสี ชุมชน ร้านค้าชุมชนมีเงินทุนหมุนเวียน 2,103,900 บาท โดย จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน และ เป็นศูนย์กระจายสินค้าให้กับชุมชนหรือร้านค้าในหมู่บ้านต่างๆ ป่าชุมชนเป็นพื้นที่ต้นแบบการดูแลรักษาป่าโดยชุมชน ชื่อ ว่า “ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี” กำหนดระเบียบในการ ใช้พื้นที่ป่า ปัจจุบันมีคณะกรรมการ 40 คน กลุ่มเยาวชน ประมาณ 60 คน และมีชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ ร่วมดูแลรักษา ป่าจนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่สำคัญ ของจังหวัดกาญจนบุรี จนได้รับรางวัลธงพิทักษ์ป่ารักษาชีวิต ปี 2548 ได้รับรางวัล “ลูกโลกสีเขียว” ประเภทชุมชน (ชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคีใช้ป่าชุมชนเป็นสะพานสู่การพัฒนา แบบมีส่วนร่วม) และรางวัลประเภทกลุ่มเยาวชน (กลุ่ม เยาวชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี พลังการอนุรักษ์ที่ขับเคลื่อน ผ่านบทเพลง) โดยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) จน กระทั่งปี 2554 หน่วยงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี นำพื้นที่ป่า มาให้ประชาชนเป็นผู้ดูแล 3 ตำบลโดยตำบลหนองโรงเป็นหนึ่งใน นั้น จึงทำให้ตำบลหนองโรงมีพื้นที่ป่า รวม 2,094 ไร่ 2 งาน

จากป่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนหรือท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้รับการ สนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ทำให้ ตำบลหนองโรงเป็นที่รู้จักกันมากขึ้น มีแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในตำบล เช่น การศึกษาและเรียนรู้ป่าชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิต และวัฒนธรรม เช่น เพลงเหย่ย การทอผ้าขาวม้า แปรรูปตาล จาวตาลเชื่อม ลูกตาลลอยแก้ว ชิมอาหารพื้นบ้านเช่น น้ำพริก มะลั้ง แกงคั่วหัวตาล แกงไก่บ้านใส่มะเขือเหลือง ทอดมันใบ เปราะ ฯลฯ ในแต่ละเดือนจะมีผู้ที่สนใจมาท่องเที่ยวและแลก เปลี่ยนเรียนรู้ไม่ต่ำกว่า 1,000 คน ทำให้ประชาชนมีรายได้ เสริม คร่าวๆ เดือนละ 5,000 - 20,000 บาท ต่อเดือน เกิดการ กระจายรายได้อย่างทั่วถึง กลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชนได้รับการ สนับสนุนช่วยเหลือด้านวิชาการ งบประมาณ และแกนนำได้รับ การพัฒนาเชิงแนวคิด มีการเรียนรู้จากภายนอกและนำกลับ มาพัฒนาพื้นที่ตำบล โดยในปัจจุบันมีแกนนำที่ผ่านการเรียน รู้ และนำความรู้ต่างๆ ที่ได้มาพัฒนาตำบล

จากการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของตำบลหนองโรง ปัจจุบันสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ คือ ความมุ่งมั่น ความร่วมมือ ด้วยพลังของคนในชุมชน และการมี ส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่มีแนวคิดแนวปฏิบัติคือ การเตรียมการ เรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติ และสรุปบทเรียน ปรับปรุงและหาทางออก ทั้งหมดนี้คือบทเรียนสำคัญที่ตำบล ได้เรียนรู้ ตามวิถีชีวิต วิถีชุมชน วิถีคนหนองโรง

ดงขี้เหล็ก

พัฒนาคน บูรณาการทุนชุมชน
แก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่น

**พื้นที่รูปธรรมตำบลบูรณาการเพื่อชุมชนเข้มแข็ง:
ต.ดงขี้เหล็ก อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี**

ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอมือง จังหวัดปราจีนบุรี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 14 หมู่บ้าน ประชากรจำนวน 9,446 คน จำนวน 2,494 ครัวเรือน พัฒนาการของตำบลเริ่มตั้งแต่ปี 2524 มีการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อสร้างแหล่งทุนในชุมชนโดยการร่วมกันออมเงินเป็นทุนในการประกอบอาชีพ และแก้หนี้ในระบบ จากนั้นได้เริ่มบูรณาการงาน 14 หมู่บ้าน และบูรณาการทุนชุมชน ปัจจุบันสถาบันการเงินมีเงินทุน 102,000,000 บาท สมาชิก 2,747 คน กำไรจากการบริหารจัดการปีละประมาณ 20,000,000 บาท สามารถช่วยเหลือสมาชิกแก้ไขปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัยกำลังจะหลุดมือ นำเงินไปไถ่ถอนและรับจำนองโดยให้สมาชิกผ่อนชำระในอัตราดอกเบี้ยต่ำจำนวน 363 คน รวมเป็นเงินกว่า 50 ล้านบาท และมีการจัดระบบสวัสดิการให้แก่สมาชิกของตำบลดงขี้เหล็กมีความหลากหลาย ดำเนินงานโดยกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงขี้เหล็กที่ก่อตั้งขึ้นในปี 2549 จนถึงปัจจุบัน “เน้นเรื่องพัฒนาคน ไม่ใช่เรื่องผลประโยชน์ ออมเพื่อช่วยเหลือดูแลกัน”

นับตั้งแต่เกษตรกรในพื้นที่ได้เปลี่ยนจากอาชีพทำนา มาปลูกไผ่ตง ปลูกไม้ดอกไม้ประดับสาเหตุจากขาดแคลนน้ำในการเกษตร ทำให้พื้นที่มีความลาดชันและไม่มีที่กักเก็บน้ำในช่วงฤดูแล้ง และปริมาณการปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นทุกปี เฉลี่ย 10% ต่อพื้นที่ ขณะที่แหล่งน้ำเก่าเดิมทำให้ไม่เพียงพอต่อการเกษตร น้ำในคลองมีความตื้นเขิน มีวัชพืชนานาชนิด อีกทั้งยังมีปัญหาน้ำกร่อยในบางพื้นที่ จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้เกิดกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายทางน้ำ โดยใช้กระบวนการวิจัยปัญหาค้นหาทางแก้ไขร่วมกันทุกหมู่บ้าน จัดทำแผนโซลาเซลล์ลอยน้ำแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ อ่างเก็บน้ำเขาชีปัด จนสามารถจัดตั้ง “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ” เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2559 หลังจากการดำเนินงานจัดการน้ำโดยชุมชน ทำให้เกิดแหล่งน้ำในตำบลดงขี้เหล็ก มีปริมาณน้ำไว้ใช้มากขึ้น ชุมชนได้รับประโยชน์ 14 หมู่บ้าน 10,750 คน พื้นที่การเกษตร 14,875 ไร่ เกิดเครือข่ายเกษตรแนวทฤษฎีใหม่ และมีเกษตรกรตัวอย่าง และแหล่งเรียนรู้ของชุมชน อย่างน้อย 5 พื้นที่

ตำบลดงขี้เหล็กได้มีการสำรวจผู้เดือดร้อนที่อยู่อาศัยทุกมิติทั้งตำบลและจัดทำฐานข้อมูลระดับตำบล พบผู้เดือดร้อนทั้งสิ้น 157 ครัวเรือน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัย ผ่านโครงการบ้านมั่นคงชนบท 47 ครัวเรือน โครงการบ้านพอเพียง 60 ครัวเรือน โดยมีกลไกคณะกรรมการระดับตำบลร่วมกันพิจารณา การจัดตั้งกองทุนการพัฒนาอาชีพและที่อยู่อาศัยของชุมชน เพื่อสร้างเสริมรายได้สร้างหลักประกันให้กับสมาชิกผู้เดือดร้อน เกิดการออมทรัพย์เพื่อที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย การพัฒนาอาชีพสนับสนุนแปลงปลูกต้นไม้ประดับในชุมชน การปลูกผักสวนครัวบริเวณที่อยู่อาศัย และตลาดผักปลอดสารพิษจากครัวเรือน มีการส่งเสริมการให้สินเชื่อเพื่อพัฒนาอาชีพ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การปลูกพืชสมุนไพร เชื่อมโยงกับโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเพิ่มช่องทางการตลาดแปรรูปผลผลิตสมุนไพรเป็นเวชภัณฑ์ยารักษาโรค

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นกล่าวได้ว่า มาจากแนวคิดชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ผ่านการบูรณาการหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงานของตำบล ได้แก่ ปตท. ธ.ออมสิน ธกส. พอช. สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สสส. สำนักงานพัฒนาชุมชนสถาบันพระปกเกล้า กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมป่าไม้ อนามัย สาธารณสุข รวมถึงขบวนพี่น้ององค์กรชุมชนและประชาสังคม จังหวัดปราจีนบุรี สนับสนุนการทำงานของตำบล ทั้งเรื่องงบประมาณ องค์ความรู้ โดยยึดหลักการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งเน้นการพัฒนาคน แก้ไขปัญหาโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนหลัก

กุดหว้า

จากฐานทุนทางวัฒนธรรม
สู่การบูรณาการงานพัฒนา
เพื่อตำบลเข้มแข็ง

พื้นที่รูปธรรมตำบลบูรณาการเพื่อชุมชนเข้มแข็ง: ต.กุดหว้า อ.ภูจินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

ตำบลกุดหว้าเป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอภูจินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและที่ราบสูงเล็กน้อย ประกอบด้วยภูเขาและป่าไม้ ลักษณะพื้นที่ป่าไม้เป็นป่าโปร่ง มีลำธาร ลำห้วยซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากภูเขาหลายสายโดยพื้นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ทำนา ทำสวน ทำไร่ โดยพื้นที่ของตำบลเป็นชุมชนที่มีลักษณะภูมิประเทศติดภูเขาทำให้พื้นที่มีอากาศที่บริสุทธิ์ เย็นตลอดทั้งปี และในพื้นที่ยังมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีน้ำตก มีแหล่งน้ำสำคัญจากภูเขาไหลลงมา

จุดแข็งของตำบลกุดหว้า เกิดจากการมีต้นทุนทางวัฒนธรรมของคนผู้ไท ที่สืบทอดสานต่อวิถี ขนบประเพณีที่เป็นแกนหลักอันสำคัญ สะท้อนได้จากภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ การแต่งกายอันโดดเด่นมีอัตลักษณ์ การยึดโยงความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันอย่างสมานสามัคคี การรักษาประเพณีตามฮีตคอง การพัฒนาของพื้นที่จึงเป็นการพัฒนาจากฐานทุนทางด้านวัฒนธรรมประเพณีชาวผู้ไท ที่เป็นฐานทุนอันสำคัญ จนนำไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนในมิติต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การทำมาหากิน การรักษาขนบธรรมจารีตประเพณี สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่สะท้อนผ่านกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานหัตถกรรมผ่านงานบุญมาลัยไม้ไผ่ การทอผ้า เสื้อเย็บจักปักมือ ประเพณีงานบุญบั้งไฟตะไลล้านที่ขึ้นชื่อ การท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรมชาวผู้ไทที่บ้านโคกโก่ง การมีสถาบันการเงินโดยชุมชนของกลุ่มต่างๆ กลุ่มอาชีพเสริมที่หลากหลาย การทำเกษตรด้วยวิถีเกษตรอินทรีย์ และอื่นๆ อีกมาก

นอกจากจุดแข็งที่เป็นฐานทุนภายในแล้ว ที่ตำบลแห่งนี้ยังมีภาคีหนุนเสริมการทำงาน ที่สภาองค์กรชุมชนตำบลกุดหว้าทำหน้าที่ประสานงานเชื่อมโยงหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องในการทำงาน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลกุดหว้า สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาฬสินธุ์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ กรมป่าไม้ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอภูจินารายณ์ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยมีตัวอย่างของ

การทำงานร่วมกัน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลกุดหว้า มีบทบาทเข้าไปสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนในพื้นที่ในการช่วยประสานงานของงบประมาณหรือจัดทำโครงการมาช่วยสนับสนุนพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต การจัดทำโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายมารองรับคือ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542

การพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีส่วนสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ผ่านทางสภาองค์กรชุมชนตำบลกุดหว้าในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน ที่ดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน รวมทั้งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่าจากฐานทุนของชาวผู้ไทที่ตำบลกุดหว้า เป็นฐานทุนที่สำคัญของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง “พวงมาลัยไม้ไผ่” การสืบสานต่อยอดภูมิปัญญาสู่ผลิตภัณฑ์หัตถศิลป์ “บุญบั้งไฟตะไลล้าน” จากงานบุญระดับตำบล สู่งานบุญระดับจังหวัด “บ้านโคกโก่ง หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวผู้ไท” เกษตรกรรมที่ใส่ใจทั้งคนกินและคนปลูก “เกษตรอินทรีย์ที่บ้านกุดหว้า” “ธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริบ้านวังมน” สถาบันการเงินของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน และ “กลุ่มอาชีพที่หลากหลาย สร้างรายได้เสริมให้คนกุดหว้า” เป็นเพียงตัวอย่างของรูปธรรมบางส่วนที่เกิดขึ้นในตำบลแห่งนี้ และยังคงมีเรื่องราวอีกหลายด้านที่ต้องยกระดับขับเคลื่อนไปสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการจัดการความรู้ของชุมชนที่ต่อยอดการพัฒนาเพื่อไปให้ถึงภาพฝันในอนาคตที่ชุมชนเป็นคนร่วมกำหนดและพัฒนาให้เป็นเครื่องมือ เป็นสิ่งบ่งชี้เป็นตัวชี้วัดที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยคนในชุมชนเอง

บ้าน

รากฐานการพัฒนาชุมชน

และความมั่นคงของมนุษย์ทุกมิติ

แนวคิดสำคัญของการพัฒนาที่อยู่อาศัยของคนจนทั้งเมืองและชนบท คือ การสร้างบ้านเป็นเครื่องมือสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นรากฐานของชุมชนเพื่อแก้ไขความยากจน นำไปสู่การพัฒนาชุมชนทุกด้าน โดยต้องมียุทธศาสตร์ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก สมาชิกมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการทำงาน มีการบริหารจัดการร่วมกัน มีกองทุนชุมชนหรือกลุ่มออมทรัพย์เป็นกลไกการเงินกลาง เพื่อพัฒนาทุนชุมชนให้กับสมาชิกทุกคนรอบครัว มีรูปแบบการพัฒนาร่วมกัน ถือครองกรรมสิทธิ์ร่วมกัน มีการพัฒนาหลากหลายต่อเนื่อง ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ภายในชุมชนดีขึ้น ความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่ดีขึ้น และชุมชนมีส่วนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองต่อไป

กระบวนการจัดทำบ้านมั่นคง สร้างบ้านเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง

หลักการสำคัญของบ้านมั่นคง คือการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดให้เกิดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เกิดการพัฒนา ระบบสาธารณูปโภคและสิทธิขั้นพื้นฐาน เกิดการปรับปรุงหรือก่อสร้างที่อยู่อาศัยให้มั่นคง เป็นระบบระเบียบมากขึ้น การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนจน ต้องแก้ไขแบบทำทั้งเมือง เพื่อสร้างพลังชุมชนเข้มแข็ง สร้างเครือข่ายคนจนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาพร้อมกับโครงสร้างการพัฒนาเมืองเชื่อมโยงทุกมิติ เริ่มจากการสำรวจข้อมูลทั้งเมือง และการมีคณะกรรมการเมือง เนื่องจากมีเป้าหมายที่จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งเมือง จึงต้องให้คนในเมือง/ตำบล ทั้งชุมชน เทศบาลหรืออบต. และองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่นมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เป็นหลักในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย และนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ที่ต่อเนื่อง แทนการเข้าไปดำเนินการโดยหน่วยงานเป็นรายชุมชน รายโครงการ การดำเนินการจึงให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในเมืองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบร่วมกัน จึงมีการตั้งคณะกรรมการเมืองเพื่อสนับสนุนการจัดทำโครงการทุกชุมชนในเมือง การพัฒนาคณะทำงานของชุมชนในเรื่องต่างๆ เช่น การออมทรัพย์ ช่างชุมชน การตรวจสอบ การจัดสวัสดิการ ฯลฯ ให้ชุมชนดำเนินโครงการเองตลอดกระบวนการ และผลักดันให้มีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น องค์ประกอบของคณะกรรมการเมือง ได้แก่ ท้องถิ่น ผู้แทนชุมชนผู้เดือดร้อน สถาบันการศึกษา นักพัฒนาประชาสังคม เจ้าของที่ดิน เป็นต้น เกิดการทำแผนพัฒนาชุมชนและที่อยู่อาศัยอย่างเป็นองค์รวมมากขึ้นในแต่ละเมือง และเชื่อมโยงการพัฒนาในด้านอื่นๆ พอช. มีหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนให้องค์กรชุมชนและกลไกร่วมในท้องถิ่นดำเนินการ โดยการกระจายงบประมาณให้ชุมชนบริหารจัดการ

กระบวนการจัดทำบ้านมั่นคง มี 4 กระบวนการสำคัญ ดังนี้

- 1. สำรวจข้อมูลชุมชนทั้งเมือง :** เพื่อสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนและสำรวจที่ดินในเมือง เกิดการรับรองสิทธิของชุมชนคนจน นำมาสู่การสร้างกระบวนการพัฒนาของชาวบ้าน และทุกฝ่ายในเมือง สร้างการเมืองใหม่ที่คนจนเป็นสำคัญของการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและความยากจน กำหนดแผนในการแก้ไขปัญหาครอบคลุมทุกชุมชนในเมือง สร้างกลไกที่มาจากทุกฝ่ายในเมือง สร้างระบบกองทุนชุมชนด้วยการออมทรัพย์

- 2. การพัฒนาโครงการจนถึงเสนอโครงการ:** ชุมชนต้องทำโครงการเองอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งต้องมีข้อมูลทั้งชุมชนทุกด้าน คน กลุ่ม ทุน ความสามารถ ฯลฯ สร้างกระบวนการที่มีส่วนร่วมทุกคนเข้าถึงเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจในทุกกระบวนการ รวมทั้งประสานงานเรื่องที่ดิน ออกแบบวางผังที่ดินในโครงการ ประสานกับท้องถิ่นเรื่องการก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภค ทะเบียนบ้าน ใบอนุญาตต่างๆ ลำดับการก่อสร้างตามความเดือดร้อน

- 3. การบริหารโครงการและงบประมาณ :** ฝึกฝนให้ชาวบ้านเรียนรู้เรื่องการก่อสร้าง ตรวจสอบ ติดตามงาน ก่อสร้างได้ วิธีการบริหารเงิน จัดทำบัญชี จัดเก็บเอกสาร และมีเงื่อนไขที่จะติดตามความคืบหน้าร่วมกันในชุมชน

- 4. การพัฒนาต่อเนื่องหลังจากมีบ้าน :** เช่น สวัสดิการชุมชน สิ่งแวดล้อม อาชีพ กองทุน พัฒนาเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาชุมชนอื่นๆ ด้วยการให้ความรู้ ร่วมกับเครือข่ายโครงการอื่นในเมือง

บ้านมั่นคงเมือง

ตามที่รัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในเมือง โดยได้มอบหมายให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงตั้งแต่ปี 2546 ได้มีการจัดกระบวนการแก้ไขปัญหาตามแนวทางบ้านมั่นคง เพื่อจัดทำแผนพัฒนาความมั่นคงในการอยู่อาศัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นระบบทั้งเมือง มีแนวทางหลักที่ให้อำนาจชุมชนและขบวนการองค์กรชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินการ ตลอดจนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคี เพื่อกำหนดแผนและลงพื้นที่ปฏิบัติร่วมกัน

โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้บุกรุกบนที่ดินรัฐหรือเอกชน กลุ่มบ้านเช่า กลุ่มบุกรุกขนาดเล็กกระจาย และกลุ่มครอบครัวขยาย

บ้านมั่นคงชนบท

จากแนวนโยบายของชุดรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ได้ยึดคืนพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินมาจากกลุ่มนายทุนที่ถือครองพื้นที่ไว้ใช้ประโยชน์อย่างผิดกฎหมาย เพื่อมาจัดสรรที่ดินให้กับกลุ่มเกษตรกรใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ปี 2560 จึงมีโครงการบ้านมั่นคงชนบทนำร่อง ใน 10 พื้นที่ เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยใหม่ทั้งชุมชน จัดโซนที่ดินสำหรับที่อยู่อาศัย สำหรับที่ดินทำกิน และการจัดการในพื้นที่รวม โดยมีสิทธิร่วมทั้งชุมชนในที่ดินอย่างมั่นคงและยั่งยืน ในระยะเวลาดำเนินโครงการบ้านมั่นคงชนบทได้ขยายฐานการพัฒนาไปยังที่ดินประเภทอื่น ที่ชุมชนบุกรุก อาศัยอย่างไม่ถูกต้อง เพื่อสร้างโอกาสของคนจนที่ไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยได้พัฒนาการสร้างชุมชนใหม่ ควบคู่กับการพัฒนาในทุกด้าน แม้ในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ ที่เป็นลักษณะการจัดการร่วมของชุมชนท้องถิ่น มีการพัฒนาโดยพื้นที่เป็นตัวตั้งครอบคลุมในทุกมิติ และบูรณาการร่วมกันหลายฝ่าย

โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้ที่มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในชนบท กลุ่มผู้ประสบปัญหาถูกไล่รื้อในชนบท และกลุ่มผู้เดือดร้อนที่อาศัยอยู่ในที่ดินรัฐ

บ้านพอเพียงชนบท

รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณมายังสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นร่วมกันแก้ไขปัญหา แต่ให้ชุมชนท้องถิ่นหรือตำบล ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมา เพื่อสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน รับรองข้อมูล หากชุมชนมีผู้เดือดร้อนมาก ก็จะต้องร่วมกันหาวิธีเพื่อลำดับความเดือดร้อน ประเมินการใช้งบประมาณที่จะเฉลี่ย แบ่งปันให้กับคนที่มีความเดือดร้อนมากกว่า

โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มครัวเรือนที่ยากจนในชนบท มีสภาพที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงแข็งแรง (บ้านทรุดโทรมแออัด) และกลุ่มผู้ประสบภัย ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติ

ศูนย์คนไร้บ้าน

เมื่อปี 2553 เครือข่ายคนไร้บ้านร่วมกับมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ได้ทำการสำรวจคนไร้บ้านใน 3 เมืองใหญ่ ได้แก่ พื้นที่กรุงเทพมหานคร ขอนแก่น และเชียงใหม่ ซึ่งพบคนไร้บ้านจำนวนกว่า 1,395 ราย จึงมีการเสนอต่อรัฐบาลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไร้บ้าน โดยมีมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2558 ให้ดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มคนไร้บ้าน (2559-2560) ให้ดำเนินการสร้างศูนย์พักคนไร้บ้านและพัฒนาศักยภาพการใช้ชีวิตของกลุ่มคนไร้บ้าน ในกรุงเทพมหานคร ขอนแก่น และเชียงใหม่ เป้าหมาย 698 ราย งบประมาณรวมทั้งสิ้น 118.6 ล้านบาท

โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มคนไร้บ้านที่สำรวจเมื่อ ปี 2553 และ “คนไร้บ้าน” ผู้ที่พักอาศัยในที่สาธารณะ ซึ่งคนกลุ่มนี้ไม่มีความสามารถที่จะเข้าถึงที่อยู่อาศัยในรูปแบบใดๆ ได้ ต้องได้รับการฟื้นฟูศักยภาพบุคคล และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ ให้คนไร้บ้านดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

“บ้าน” ที่มากกว่าบ้าน

“สร้างคน สร้างชุมชน สร้างพลัง สร้างเมือง สร้างฝันที่เป็นจริง”

	- เปิดมุมมองให้กว้างขึ้น - มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาก - มีประสิทธิภาพหลายเรื่อง - มีความสามารถป้องกันและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง - ได้ความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น งานก่อสร้าง การจัดทำบัญชี การเกษตร การบริหารจัดการ การติดต่อหน่วยงานราชการ ฯลฯ - ความรู้ ความสามารถในการพัฒนาต่อยอด
1. ให้ความรู้ ความชำนาญ	
	- มีบ้านที่ดี มั่นคง แข็งแรง - มีสภาพแวดล้อมที่ดี สุขภาพดี - มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน - มีเพื่อนบ้านที่ดี สังคมดี ไร้กังวล - มีชีวิตครอบครัวที่ดี พร้อมหน้าพร้อมตา - ไม่ต้องกลัวการไล่ที่ มีพลังในการต่อรอง - มีสวัสดิการคุ้มครองตลอดชีวิต - มีศักดิ์ศรี
2. ให้ความสุขกายสบายใจ	
	- มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึ่งพา ช่วยเหลือ - เอื้ออาทรต่อกัน เห็นความทุกข์ยากผู้อื่น - เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ - ได้รับการยอมรับจากสังคมทั่วไป - เป็นพลเมืองที่มีศักดิ์ศรี เท่าเทียม ไม่แบ่งแยกฐานะ เพศ วัย - เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ - มีความสามัคคี มีพลัง มีเอกภาพ - ให้เกียรติกันและกัน - เราไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง
3. ให้สังคมดี	

4. ให้ความมั่นคงในชีวิต

- มีบ้านเป็นหลักประกันในชีวิต
- มีความมั่นใจในการรักษาดินรักษากำไรบ้าน
- มีสวัสดิการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย
- มีอาชีพมั่นคง มีเงินออมของตัวเอง
- มีอนาคตที่ดีให้กับลูกหลานในชุมชน

5. ให้ความเสมอภาค

- มีสิทธิ เสรีภาพเท่าเทียมกัน
- แสดงความคิดเห็น เสนอแนะได้
- ความเป็นประชาธิปไตย
- ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานในระดับต่างๆ
- ได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม
- มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนต่างๆ

6. ให้พลัง

- ในการดำเนินชีวิต
- ในการทำสิ่งยากให้สำเร็จ
- ในการต่อสู้และสร้างสรรค์สิ่งดีๆ
- ในการคิดและทำให้เป็นรูปธรรม
- ในการช่วยเหลือเพื่อน
- ในการทำสิ่งผิดให้ถูก
- มีอำนาจในการต่อรองเพื่อความถูกต้องและเป็นธรรม
- ในการผลักดันให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ดีๆ แก่สังคมโดยรวม
- ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคม

7. ให้โอกาส

- ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- ได้แสดงความคิดเห็น บอกความต้องการ
- บริหารจัดการตัวเอง
- เข้าถึงบริการของรัฐ
- มีส่วนในการกำหนดข้อตกลง ข้อบัญญัติการพัฒนา
- สร้างความมั่นคงให้ตนเองและครอบครัว

8. ให้ส่วนร่วม ในการเปลี่ยนเมือง

- เราทำให้สลัมน้อยลง
- เราทำให้พื้นที่รกร้าง ว่างเปล่า ได้ใช้ประโยชน์
- เราได้ทำงานร่วมกับท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองของเรา
- เราแก้ไขปัญหาพี่น้องคนจนที่รัฐเข้าไม่ถึง

9. ให้ความเปลี่ยนแปลง ในชีวิต

- จากคนจน เป็น คนมีเงินออม
- จากไร้บ้าน เป็น มีบ้านของตัวเอง
- จากรากหญ้า เป็น ไม้ใหญ่
- จากลูกน้อง เป็น ผู้นำชุมชน
- จากคนซึกแล้ว เป็น คนกล้า
- จากคนอ่อนแอ เป็น คนเข้มแข็ง มุมนานะ
- คิดถึงคนอื่นมากกว่าตัวเอง

พื้นที่เมือง ยานนาวา กรุงเทพมหานคร

พื้นที่เขตยานนาวา กรุงเทพฯ ตั้งอยู่บริเวณทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาหรือฝั่งพระนคร เป็นเขตที่รองรับการขยายตัวมาจากเขตเมืองเก่าสู่เขตบางคอแหลม สาทร และยานนาวา ตามลำดับ พื้นที่เขตยานนาวามีความเจริญและมีประชากรหนาแน่นขึ้นมากและเป็นเขตที่มีชุมชนแออัดมากที่สุด เกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2500 ต่อมาในปี พ.ศ.2530 เกิดการไล่ชุมชนแออัดทั่วกรุงเทพฯ โดยเฉพาะในตัวเมืองชั้นใน ชุมชนเย็นอากาศ 2 ก็ประสบปัญหาการไล่รื้อ

จากการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยทั้งเมือง พบว่ายังมีชุมชนที่เดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย และถูกไล่รื้อ รวมทั้งหมด 18 ชุมชน 3,699 ครัวเรือน ซึ่งอยู่อาศัยในที่ดินธนารักษ์ การรถไฟแห่งประเทศไทย ที่ดินวัด และเอกชน มีการตั้งคณะกรรมการเมืองเพื่อหาหรือแนวทางการพัฒนาเมือง ยานนาวา และแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัย สถานการณ์ไล่รื้อชุมชน และขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยใน 3 ชุมชน นำร่อง ได้แก่ ชุมชนเชื้อเพลิง 1 ชุมชนเชื้อเพลิง 2 และ ชุมชนเย็นอากาศ 2 โดยการขอเช่าที่ดินกรมธนารักษ์เพื่อให้ชุมชนได้อยู่อาศัยโดยได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่นเป็นอย่างดี

พื้นที่เทศบาลนครสวรรค์

จ.นครสวรรค์

(เมืองเรียนรู้นานาชาติเรื่องการทำทั้งเมือง)

ในเขตเทศบาลนครสวรรค์มีชุมชนทั้งหมด 71 ชุมชน รวม 16,319 ครัวเรือน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในที่ดินราชพัสดุ ที่ดินวัด/สำนักงานพระพุทธศาสนา เทศบาล เข้าที่ดินเอกชน ฯลฯ มีปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ดังนั้นเครือข่ายฯ จึงร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัด และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จัดทำโครงการบ้านมั่นคงเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวชุมชนโดยยึดหลักการ “ชุมชนเป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหา หน่วยงานต่างๆ มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน” เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ในเขตเทศบาลนครสวรรค์แก้ไขปัญหาไปแล้ว จำนวน 26 ชุมชน รวม 2,648 ครัวเรือน แยกเป็น ก่อสร้างบ้านใหม่แล้วเสร็จ 2,648 ครัวเรือน อยู่ระหว่างก่อสร้าง อยู่ระหว่างงานก่อสร้าง 57 ครัวเรือน ซ่อมแซมแล้วเสร็จ 2,399 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังดำเนินการในเมืองต่างๆ อีก 6 เมือง เช่น ตาคลี ตากฟ้า ท่าตะโก ฯลฯ รวม 10 ชุมชน จำนวน 695 ครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินการในรูปแบบซ่อมแซมปรับปรุงบ้าน และก่อสร้างบ้านใหม่ในที่ดินเดิม

พื้นที่ ต.คลองหินปูน

จ.สระแก้ว

(การจัดการทุนชุมชนสู่การทำทั้งเมือง)

จากการวิเคราะห์ปัญหาในตำบลคลองหินปูน การสูญเสียที่ดินทำกิน หนี้สิน การว่างงาน ความยากจน ไม่มีที่ดินทำกิน พบว่ามีรากเหง้าของปัญหาเป็นผลมาจากปัจจัยการผลิตขาดเงินทุน การไร้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน รวมทั้งขาดปัจจัยพื้นฐานจากระบบการผลิตที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดิน ทำให้ต้องเช่าที่ดินที่มีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกับต้นทุนการผลิตอื่นๆ ในขณะที่ราคาผลผลิตกลับคงที่หรือบางครั้งมีราคาตกต่ำ ต้องประสบกับภาวะขาดทุน ประกอบกับชาวบ้านใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ทำให้มีหนี้สินจากการกู้ยืมเงินนอกระบบดอกเบี้ยสูง เป็นแรงผลักดันให้คนในพื้นที่ลุกขึ้นมาจัดการแก้ปัญหาของตัวเอง

การแก้ไขปัญหาของตำบลคลองหินปูนเริ่มขึ้นในปี 2547 เมื่อชาวคลองหินปูนจำนวนหนึ่งได้ลุกขึ้นมาหาแนวทางแก้ปัญหาของตัวเอง โดยมีเครื่องมือสำคัญ อาทิ การสำรวจจัดทำฐานข้อมูล ทำให้เห็นข้อมูลที่ดินประเภทต่างๆ ภาพรวมของพื้นที่สภาพปัญหา นับเป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการคัดเลือกที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาของคนในตำบลได้เป็นอย่างดี และนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหา โดยเฉพาะปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ตำบลคลองหินปูนมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ

โดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจกับกลุ่มองค์กรต่างๆ จึงสามารถขยายกองทุนสวัสดิการครอบคลุมทั้งตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหินปูนได้ตั้งแผนงบประมาณสมทบกองทุนสวัสดิการ สถาบันการเงินของชุมชนได้ให้บริการในเรื่องการให้สินเชื่อในการประกอบอาชีพ การให้บริการแก่สมาชิกในการฝากเงิน การรับโอนเงินการจัดสวัสดิการ (เกิด แก่ เจ็บ ตาย) การแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ ช่วยลดภาระการจ่ายดอกเบี้ยสูงจาก สามารถนำเงินของกองทุนไปใช้ในการสนับสนุนกิจการโดยภาพรวมเกิดระบบการให้สินเชื่อ การบริหารจัดการแบบระบบเดียว จัดระบบและกำหนดสิทธิการกู้ยืม เมื่อเกิดรายได้จากการกู้ยืมของสมาชิกจึงได้จัดระบบสวัสดิการชุมชนขึ้น เช่น สวัสดิการผู้ป่วย ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เยาวชน และทุนการศึกษาของบุตร ต่อมาได้เชื่อมโยงกองทุนสวัสดิการไปสู่การจัดการเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน และมีการระดมกันภายในตำบล จัดตั้งเป็นกองทุนที่ดินเพื่อจัดซื้อที่ดินทำกินและที่ดินสำหรับการสร้างที่อยู่อาศัยให้กับผู้เดือดร้อน และการปรับปรุงซ่อมแซมบ้าน จนนำไปสู่การขยายพื้นที่ที่แก้ไขปัญหาทั้งตำบล

พื้นที่เทศบาล ต.หาดเล็ก จ.ตราด (การใช้ที่ดินรัฐในการ แก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย)

“หาดเล็ก” ตั้งอยู่ที่เทศบาลตำบลหาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้สนับสนุนให้เป็นพื้นที่นำร่องในการพัฒนาที่อยู่อาศัยในที่ดินกรมเจ้าท่า สนับสนุนการซ่อมแซมปรับปรุงบ้าน พัฒนาสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิต ร่วมกับหน่วยงานระดับท้องถิ่นและจังหวัด ซึ่งปัจจุบันกรมเจ้าท่าได้อนุญาตให้ดำเนินการซ่อมแซมและปรับปรุงบ้านได้เป็นรายครัวเรือน และชุมชนมีการแบ่งแนวทางการแก้ไขและพัฒนาเป็น 2 รูปแบบ โดยทั้ง 2 รูปแบบ จะต้องมีการรวมกลุ่มคน รวมกลุ่ม และมีความเป็นชุมชน มีการออมทรัพย์ โดยการบริหารจัดการของกลุ่ม เพื่อสร้างต้นทุนให้กับตัวเอง และชุมชน นอกจากนี้ยังมีการวางแผนในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ด้วยการส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวิถีชาวประมง เพื่อส่งเสริมในเรื่องการสร้างอาชีพให้คนในชุมชนเกิดรายได้หลังจากที่ไม่ได้ออกเรือหาปลา และตอบโจทย์นโยบายของรัฐในเรื่องของการพัฒนาพื้นที่ให้รองรับกับ EEC และการส่งเสริมในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้ชุมชนเกิดความยั่งยืน

พื้นที่เทศบาล ต.คลองขุด จ.สตูล (การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย และการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม)

เทศบาลตำบลคลองขุด มีพื้นที่ทั้งหมด 142.894 ตารางกิโลเมตร มีทั้งหมด 7 หมู่บ้าน 21 ชุมชน ประชากร 19,455 คน 8,683 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ธุรกิจ ราชการ เกษตรกรรม รับจ้าง ประมง มีผู้เดือดร้อนอาศัยอยู่ในชุมชนทั้งหมด 875 ครัวเรือน เป็นกลุ่มผู้เดือดร้อนประเภทบ้านเช่า 240 ครัวเรือน อยู่ในดินป่าชายเลน 447 ครัวเรือน อยู่ในที่ดินของกรมเจ้าท่า 84 ครัวเรือน อยู่ในที่ดินเอกชน (ไร่รื้อ) จำนวน 17 ครัวเรือน อยู่ในที่ดินวัดจำนวน 52 ครัวเรือน

การพัฒนาที่อยู่อาศัยบ้านมั่นคงเมืองคลองขุด มีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในที่ดินเดิม โดยการปรับปรุงในเรื่องของสิ่งปลูกสร้าง เช่น อาคาร ถนนสาธารณะ และปรับปรุงสภาพของพื้นที่ให้มีความมั่นคงและแข็งแรง นอกจากการพัฒนาที่อยู่อาศัย ยังมีการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ป่าชายเลน อนุรักษ์หอย ธนาคารปู การปลูกต้นจาก เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการจัดการขยะเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม

พื้นที่เทศบาล เมืองอุดรดิตถ์ จ.อุดรดิตถ์ (การสร้างเครือข่าย ขบวนการองค์กรชุมชน)

เครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์ เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 โดยการส่งเสริมสนับสนุนของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.) เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ เกิดกระบวนการส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อให้พี่น้องได้พึ่งตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้วยการสมัครใจออมเงินอย่างต่อเนื่อง และใช้หลักการบริหารจัดการที่ดี แบ่งปันเงินออกส่วนหนึ่งให้สมาชิกได้กู้ยืมไปแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเมื่อรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในหลายชุมชนมากขึ้น จึงมีการยึดโยงเป็น “เครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์” ตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2541 โดยผลจากการสำรวจข้อมูลชุมชนแออัดครั้งล่าสุดใน ปี พ.ศ. 2558 พบว่ามีผู้เดือดร้อนทั้งหมด 24 ชุมชน 2,472 ครัวเรือน ข้อมูลดังกล่าวจึงทำให้เครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ได้แก่ โครงการบ้านมั่นคง จำนวน 20 โครงการ 1,389 ครัวเรือน ในเขตที่ดินธนารักษ์และที่ดินเอกชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการเมือง โดยมีสัดส่วนของหน่วยงาน ภาคี ชุมชน และเครือข่ายจังหวัด โครงการบ้านพอเพียง จำนวน 12 ตำบล 132 ครัวเรือน ซึ่งได้มีการปรับปรุง ซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้กับผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส โดยการบูรณาการและเชื่อมโยงทำงานร่วมกันทั้งหน่วยงานรัฐบาล เช่น ท้องที่ ท้องถิ่น ทหาร เหล่ากาชาด ภาคเอกชน และประชาชนผู้ที่มีจิตอาสาในการให้ความช่วยเหลือ

บทบาทหน้าที่ของเครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์

1. สนับสนุนหนุนเสริมช่วยเหลือการทำงานระดับชุมชน
2. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน / แก้ไขปัญหา / คลี่คลายปัญหาเร่งด่วน
3. ส่งเสริมและพัฒนาขบวนการผู้เดือดร้อนที่อยู่อาศัย
4. ติดตาม / ตรวจสอบ / สอบทานโครงการ
5. ขับเคลื่อนงานด้านต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิต กลั่นกรองโครงการบ้านมั่นคงในจังหวัดก่อนเข้าสู่ระดับภาค
6. จัดทำแผนการทำงานระดับจังหวัดอุดรดิตถ์
7. เชื่อมโยงประสานงานหน่วยงาน

การพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ที่เข้าใจและทำงานร่วมกับชาวบ้านมาโดยตลอด นอกจากนี้ยังเป็นการทำงานที่มีองค์กรพระสงฆ์ที่เข้ามาทำงานร่วมกัน ทำให้มีความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งองค์กรชุมชน พระสงฆ์ เทศบาล สถาบันการศึกษา นักพัฒนาเอกชน และที่สำคัญคือ ชุมชนได้เป็นคนดำเนินงานและร่วมกันบริหารจัดการด้วยตนเอง

พื้นที่เทศบาลเมืองสุรินทร์ จ.สุรินทร์ (การเชื่อมโยงเครือข่ายในเมืองนำไปสู่การพัฒนาทุกมิติ)

ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ 32 ชุมชน หลายแห่งมีสภาพความเป็นอยู่ไม่ต่างจากชุมชนแออัด หรือสลัมตามเมืองใหญ่ทั่วไป โดยชาวบ้านสร้างบ้านตามกำลังเพื่ออาศัยตามที่ดินรกร้างและกำแพงเมืองเก่า แต่จากจุดเริ่มต้นเล็กๆ ของคนชุมชนหนองบัวจำนวน 200 ครอบครั้ว ที่ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม มีบ้านที่มั่นคง สาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อม และการรวมกลุ่มในรูปแบบต่างๆ เพื่อดูแลซึ่งกันและกัน รูปธรรมนี้ได้นำไปสู่การเรียนรู้เพื่อขยายผลไปอีก 9 ชุมชน และกำลังพัฒนาไปสู่การแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย ยกระดับคุณภาพชีวิตคนจนเมืองทุกชุมชนในเขตเมือง

การแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์นั้น มีหลายลักษณะแตกต่างกันไปตามบริบทเงื่อนไขของชุมชน บางชุมชนมีบ้านเรือนที่ดีแล้ว บางชุมชนบ้านก็ไม่สามารถปรับปรุงได้ จากจุดเริ่มต้นที่ชุมชนหนองบัวเมื่อปี 2548 จนถึงปัจจุบัน เครือข่ายองค์กรชุมชนได้ร่วมมือกับท้องถิ่นท้องที่ และภาคีต่างๆ แก้ไขปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) รวม 10 ชุมชน 1,089 ครัวเรือน

คน ดิน คลอง

การพัฒนา ที่อยู่อาศัยริมคลอง ในกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีคลองเล็กคลองน้อยกว่า 1,100 คลอง มีคนอยู่อาศัยริมคลองกว่า 23,000 ครัวเรือน (กรุงเทพฯ มีประชากร 2.7 ล้านครัวเรือน) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนแออัด บางส่วนรูก้ำในพื้นที่ยี่คลองไม่มีความมั่นคงทั้งที่ดินและที่อยู่อาศัย ควรจะได้มีการปรับปรุง จัดระบบระเบียบการอยู่อาศัยให้มีความมั่นคง ประกอบกับเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่กรุงเทพฯ ในปี 2554 รัฐบาลจึงได้ดำเนินโครงการสร้างเขื่อนเพื่อปรับปรุงการระบายน้ำในคลองลาดพร้าวและปรับปรุงชุมชนแออัดไปพร้อมกัน โดยเริ่มดำเนินการในปี 2559 ในพื้นที่คลองลาดพร้าว ความยาว 31 กม. มีชุมชนแออัดริมคลองทั้งสิ้น 50 ชุมชน จำนวน 7,069 ครัวเรือน โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักเรื่องที่อยู่อาศัยคือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือพอช.

พอช.จัดทำโครงการนี้ตามแนวทางโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งเป็นโครงการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดที่ดำเนินการทั่วประเทศมาตั้งแต่ปี 2546 จำนวนกว่า 1,100 โครงการ มีคนเข้าร่วมกว่า 110,000 ครัวเรือน

โครงการบ้านมั่นคงนั้นมีกระบวนการทำงานนับสิบขั้นตอน ตั้งแต่การสำรวจข้อมูลทั้งเมือง สำรวจครัวเรือนรายชุมชน กลั่นกรองผู้มีสิทธิได้ที่อยู่อาศัย จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ จัดทะเบียนสหกรณ์ จัดหาที่ดิน (ซื้อ/เช่าระยะยาว) ออกแบบชุมชน ออกแบบบ้าน ก่อสร้างบ้านและการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านอื่นๆ การดำเนินการในพื้นที่คลองลาดพร้าวระหว่างปี 2559-2562 สามารถดำเนินการปรับปรุงชุมชนได้ 3,220 หลัง (สร้างบ้านแล้วเสร็จ 2,124 หลัง) ส่วนใหญ่เป็นการปรับปรุงในพื้นที่อยู่อาศัยเดิมของชุมชน โดยมีต้นทุนการก่อสร้างบ้านประมาณหลังละ 300,000-500,000 บาท

รัฐบาลให้การสนับสนุนงบประมาณการปรับปรุงชุมชนริมคลองลาดพร้าวผ่านพอช. ครัวเรือนละ 147,000 บาท เป็นค่าปรับปรุงสาธารณูปโภคและช่วยเหลือที่อยู่อาศัย การรื้อย้ายต่างๆ แต่สมาชิกโครงการต้องรับผิดชอบเงินกู้เพื่อสร้างบ้าน (ไม่เกินหลังละ 360,000 บาท) เท่ากับรัฐบาลลงทุนเพียง 29% ของมูลค่าโครงการทั้งหมดเท่านั้น

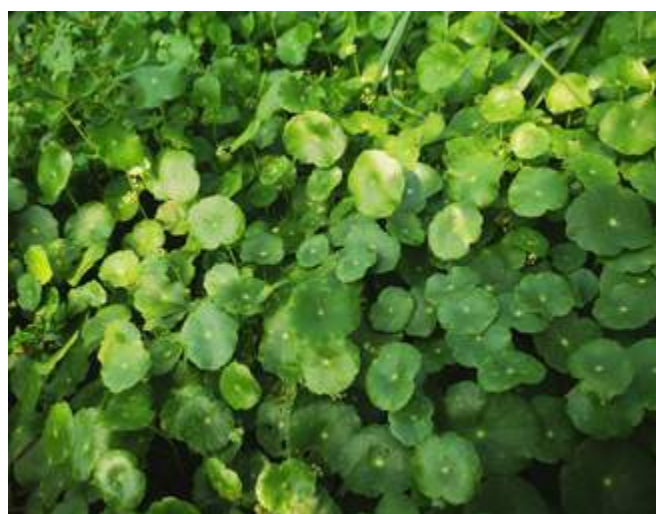
การปรับปรุงชุมชนแออัดริมคลองนอกจากจะเป็นการสร้าง ความมั่นคงในที่อยู่อาศัยให้คนริมคลองได้อยู่อาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายและมีคุณภาพชีวิต คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีแล้ว ยังเป็นปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ของเมือง คืบคลองที่ใสสะอาดให้คนเมืองทั้งมวลและเป็นส่วนหนึ่งของการเชื่อมต่อระบบคมนาคมขนส่งสาธารณะและการพัฒนาเมืองในภาพรวมของกรุงเทพมหานครอีกด้วย

ในปี 2562 พอช.ได้รับมอบหมายให้จัดทำโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยริมคลองเปรมประชากรอีกโครงการหนึ่ง ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย 6,386 ครัวเรือนใน 32 ชุมชนของกรุงเทพมหานคร และ 6 หมู่บ้านของจังหวัดปทุมธานี

การทำงานที่อยู่อาศัยริมคลองลาดพร้าวนั้นเป็นงานจัดกระบวนการชุมชนที่ยากลำบาก ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมากกว่าสิบหน่วยงาน แต่เป็นการพิสูจน์ว่าการเปลี่ยนคลองและที่อยู่อาศัยริมคลองในประเทศไทยให้สวยงามดังเดิมนั้นสามารถทำได้ถ้ามีความตั้งใจจริง

เมือง สีเขียว Green City

เมืองสีเขียว หรือ Green City ในนิยามโดยรวม จะกล่าวถึงพื้นที่ระดับเมือง ที่เต็มไปด้วยต้นไม้พืชพันธุ์หรือพื้นที่สีเขียวที่มีประโยชน์ต่อการใช้งานดำรงชีวิตของประชากรเมือง ทั้งตามสภาพดั้งเดิมตามธรรมชาติ สภาพกึ่งธรรมชาติ และสภาพเลียนแบบธรรมชาติ ที่ทำขึ้นให้เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ของเมืองเมืองนั้น ที่สำคัญคือจะต้องสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งต่อดิน น้ำ และอากาศ ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีต่อประชาชนที่อยู่อาศัยในเมือง ลดปัญหาสิ่งแวดล้อม และยังช่วยให้เมืองสามารถวางแผนพัฒนาเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดพลังงานและงบประมาณของพื้นที่และองค์กรรวมในระดับประเทศและภูมิภาคได้ สามารถลดความเสี่ยงของการเกิดความเสียหายจากภัยพิบัติและภัยธรรมชาติ

แต่สำหรับพื้นที่โครงการบ้านมั่นคงแล้ว ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ในเมืองหรือชนบท เรานำเอาโครงการพื้นที่สีเขียวทางด้านสุขภาพและอาหารที่ปลอดภัย มาเป็นเครื่องมือในการดูแลระบบสุขภาพของคนในชุมชน ลดการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย และลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารที่สูงขึ้น จึงหนุนเสริมให้ชุมชนเกิดการตื่นตัว ตระหนักรู้ รวมกลุ่มเพื่อเข้าถึงพื้นที่ที่ความปลอดภัยด้านอาหารและสุขภาพ สร้างพื้นที่กลางให้เป็นพื้นที่สีเขียว ในระดับครัวเรือนจนถึงระดับเมือง กลายเป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการเชื่อมโยงกลุ่มองค์กร หน่วยงาน ภาครัฐความร่วมมือในเมือง โดยรูปธรรมที่เกิดขึ้นขณะนี้ไม่พ่น พืชผักสีเขียวที่เติบโตรอบรั้วบ้าน รอบรั้วชุมชน ลูกเล็กเด็กน้อยหรือคนวัยต่างๆมาช่วยกันรดน้ำ ผลัดเปลี่ยนมาดูแลร่วมกัน พืชผลที่ได้ก็แบ่งกันไปทำกินหรือไม่ก็เอามาแบ่งกันกิน ชาวเมืองการทำอาหารของแต่ละครัวเรือน พื้นที่ชุมชนให้กลับมาใช้ชีวิตชีวาอย่างแท้จริง โดยพื้นที่บางแห่งบางชุมชนกลายเป็นพื้นที่เรียนรู้เรื่องของการจัดการที่อยู่อาศัยและพื้นที่สีเขียวในชุมชนอีกด้วย

โครงการพื้นที่สีเขียวทางด้านสุขภาพ และอาหารปลอดภัยในเมือง

วัตถุประสงค์:

1. สร้างการตื่นตัว ตระหนักรู้ เกิดการรวมกลุ่มเพื่อเข้าถึงพื้นที่ปลอดภัยทางด้านอาหารและสุขภาพ
2. สร้างพื้นที่กลางให้เป็นพื้นที่สีเขียว ในระดับครัวเรือน ชุมชน เมือง
3. เกิดพื้นที่ในการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับชุมชน เมืองภาค
4. เกิดการเชื่อมโยงกลุ่มองค์กร หน่วยงาน ภาครัฐความร่วมมือในเมือง

ทั้งนี้ มีพื้นที่เป้าหมายทั้งสิ้น 70 เมือง โดยแบ่งเป็นระยะที่ 1 จำนวน 27 เมือง และระยะที่ 2 จำนวน 43 เมือง

อนุมัติโครงการแล้วทั้งสิ้น 27 เมือง (เมืองละ 40,000 บาท) การเบิกจ่ายแบ่งออกเป็น 2 งวด งวดแรก 70% จำนวน 756,000 บาท งวดที่สอง 30% จำนวน 324,000 บาท

ปาฏิหาริย์ หลุมพอเพียง เปลี่ยนชีวิต

พระมหาสุภาพ พุทธรวิโร
เจ้าคณะตำบลจุมจัง
จังหวัดกาฬสินธุ์

พระมหาสุภาพ พุทธรวิโร เจ้าคณะตำบลจุมจัง กล่าวไว้ว่าการทำเกษตร 1 ไร่ ไม่ยากไม่จน ด้วยเครื่องมือที่มีชื่อว่า หลุมพอเพียง การปลูกพืช 4 ชนิด มาผสมผสานกัน มีกล้วย ซึ่งเป็นไม้พี่เลี้ยง มีพืชอ่อนแอหรือที่สอนชาวบ้านเรียกว่าพืช ปัญญาอ่อน เช่น พริก มะเขือ ผักต่างๆ มีพืชฉลาดก็คือพืชที่ เข้มแข็ง เช่น มะละกอ ผักพื้นเมืองต่างๆ เป็นต้น และพืชที่ สี่คือไม้ยืนต้น ซึ่งเป็นความคาดหวังจริงๆ ของหลุมพอเพียง เป็นไม้ยืนต้นเพื่อการใช้สอย เช่น ยางนา ไม้สักทอง สะเดา ยางพารา มะพร้าว มะนาว ส้มโอ ทั้งนี้ถ้าเราไปรอผลผลิตจาก ไม้ยืนต้นอย่างเดียวต้องรอ 3-10 ปี จึงจะได้ผล ในขณะเดียวกัน ถ้าเราปลูกแต่พืชอ่อนแออย่างเดียวซึ่งมีอายุสั้นก็จะปลูกได้ ตลอด แต่ถ้าเราปลูกผสมผสานกันโดยมีกล้วยเป็นพืชพี่เลี้ยง ก็จะทำให้พืชทั้ง 4 ชนิด โตขึ้นได้พร้อมกันอย่างสมดุล และที่สำคัญทำให้มือผู้มีกิน มีรายได้จากหลุมพอเพียงตั้งแต่ปีแรกที่ เริ่มปลูก ปัจจุบันคนที่ตำบลจุมจัง เริ่มทำหลุมพอเพียงไปแล้ว ไม่น้อย 700 กว่าราย และขยายผลไปยังตำบลอื่นของอำเภอ กุฉินารายณ์ 1,000 กว่าราย รวมทั้งได้ขยายไปสู่อำเภอเขาวง และอำเภออื่นๆของจังหวัดกาฬสินธุ์รวมแล้วกว่า 4,000 ราย

ปลูกผักอินทรีย์กินเอง ใช้ชีวิตแบบอิงธรรมชาติ นางศิริกุล ชี้อต่อชาติ

ผู้จุดประกายความหมายของคำว่า “คับที่ปลูกได้” ความหวังของคนเมืองที่อยากจะปลูกผักกินเองในเมือง ฟังตนเองเรื่อง ของกินของใช้ในครัวเรือน แต่ไม่มีพื้นที่ ไม่มีแสงแดด นับตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมา โดยเริ่มต้นจากความต้องการปลูกผักกินเอง เพราะต้องการมีอาหารที่ดีให้ครอบครัว เมื่อได้เรียนรู้เทคนิควิชาจากศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา จึงนำความรู้มาลงมือปฏิบัติ เปลี่ยนกำแพงบ้านของตัวเองให้เป็นสวนผักแนวตั้ง ที่ทั้งสวยและกินได้ สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้คนมากมาย เปิดบ้านตัวเองเป็น ศูนย์อบรมปลูกง่ายๆ สไตล์คนเมือง “ปลูกง่ายๆ สไตล์คนเมือง” เป็นการสอนการปลูกผักอินทรีย์ ของกินของใช้ที่ทำได้ง่ายๆ ใน ชีวิตประจำวัน เน้นการพึ่งตนเองให้มาก ฟังภายนอกให้น้อย ส่งเสริมแนะนำให้คนเมืองหันมาสนใจการใช้ชีวิตแบบอินทรีย์เพื่อ สุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี สร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว และประหยัดทางด้านเศรษฐกิจในครัวเรือน “เราใช้เวลาอย่างมาก แค่นั้น เขาก็ให้ผลผลิตเราได้มากแค่นั้น” คือเคล็ดลับแห่งความสำเร็จและความสุข ปัจจุบันพื้นที่บริเวณบ้านในซอยสุขุมวิท 71 ได้ติดป้ายอนุญาตให้คนในละแวกนั้นมาเอาพืชผลจากน้ำพักน้ำแรงตัวเองไปทานได้โดยไม่ต้องขออีกด้วย

การสร้างรายได้จากพื้นที่สีเขียว ด้วยน้ำมือเกษตรกรรุ่นใหม่

นายนิรันดร์ สมพงษ์

ประธานสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินปากช่อง จำกัด

หลังจากที่กลุ่มเกษตรกรคนรุ่นใหม่ได้รับการจัดสรรที่ดินส.ป.ก. และที่อยู่อาศัยตามแนวทางบ้านมั่นคงชนบท ของ พอช. แล้ว ด้วยเนื้อที่ครอบครัวละ 1+5 ไร่ กล่าวคือที่อยู่อาศัย ขนาด 1 ไร่ และที่ดินสำหรับทำมาหากินอีก 5 ไร่ สภาพพื้นที่ว่างเปล่า จึงทำให้เกษตรกรคนรุ่นใหม่ได้ใส่ใจเดียว ความคิดในการเพาะปลูกได้เต็มที่ ซึ่งนอกจากพื้นที่ 5 ไร่ สำหรับปลูกกล้วย ปลูกมะละกอ ข้าวโพด หรือมันสำปะหลังแล้ว ในพื้นที่ที่อยู่อาศัย 1 ไร่ กลุ่มเกษตรกรได้แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับเพาะปลูกด้วย โดยจะเป็นพืชที่สร้างรายได้ประจำวัน ปลูกทีเดียวอยู่ได้นานหลายปี เช่น ต้นกุยช่าย ใบกะเพรา ใบโหระพา ที่สามารถตัดส่งแม่ค้าได้อย่างน้อยวันละ 5 กิโลกรัม กิโลกรัมละ 30 บาท ตกว้นละ 150 บาทต่อวัน บางรายก็สามารถทำรายได้ได้ถึง 700 บาทต่อวัน นอกจากนี้ยังรวมกลุ่มที่จะค้นคว้า เรียนรู้ในการปลูกพืชให้เหมาะสมกับการตลาดและรายได้ เน้นการได้ประโยชน์จากการปลูกและการบริโภคจริง ด้วยการเรียนรู้จาก Youtube บ้าง ลงพื้นที่อื่นๆบ้าง แล้วนำมาปรับใช้จนได้ผลที่มีคุณภาพ ปลอดภัยและมีมาตรฐานสากลรับรอง

“ในวันนี้สังคมและสภาพความเป็นอยู่ของพวกเราเปลี่ยนไปมาก เรามีความสุขเพิ่มขึ้น มีครอบครัวที่อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา จากเดิมที่อยู่กันคนละบ้านเช่า ตื่นมาก็แยกกันไปทำมาหากิน แต่วันนี้เรามีที่ที่ช่วยกันปลูก ทำอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ครอบครัว สมาชิกชุมชนก็มีความอบอุ่นเพิ่มมากขึ้น ”

การปรับพื้นที่รกร้าง ให้กลายเป็น พื้นที่สุขภาวะคนเมือง

นางชนิสรา ละอองดี

ผู้แทนเมืองภาษีเจริญ

กรุงเทพมหานคร

ชุมชนศิรินครีและเพื่อน แขวงบางจาก เกิดขึ้นจาก 7 ชุมชน ที่ถูกไล่อื้อที่ รวมตัวกว่า 780 คน จัดตั้งสหกรณ์ เกษตรกรศิรินครีและเพื่อนจำกัด ดำเนินธุรกิจจัดสรรที่ดินให้สมาชิกเช่าซื้อเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยพร้อมบ้านภายใต้โครงการ บ้านมั่นคง โดยสหกรณ์ให้สมาชิกทำสัญญากู้เงินยืมระยะยาว เพื่อปลูกสร้างบ้านเป็นแบบบ้านแถว เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อน จากที่อยู่อาศัย 153 หลังคาเรือน ด้วยลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านแถว พื้นที่มีอย่างจำกัด รวมทั้งเมื่อต่างที่มา ก็ต่าง ระเบียบ บ้างอยากจัด บ้างอยากทิ้ง บ้างอยากวาง บ้างอยากอยู่ เพียงลำพัง เพราะต้องทำมาหากิน สภาพแวดล้อมจึงเริ่มมีขยะ ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สังคมเริ่มสั่นคลอน ปัญหา เหล่านี้จึงถูกหยิบยกมาสู่การเริ่มต้นการพัฒนาพื้นที่สุขภาวะ ในเมือง สำรวจพื้นที่ของชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ติดคูคลอง ที่มาของ ขยะลอยน้ำและสมทบกับขยะที่คนในชุมชนเป็นคนทำแล้วเริ่ม กิจกรรมง่ายๆ ที่เริ่มจากการจัดการพื้นที่หน้าบ้านให้น่ามอง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจก่อน ระดมภาคีภายนอก ร่วมกิจกรรม big cleaning day ผ่นกวกับการจัดสวนผักลอยฟ้า แก้ไขปัญหา พื้นที่จำกัด ออกแบบจักรยาน 2 พลัง ปั่นออกกำลังกายและ รดน้ำผักได้ เดินหน้าสร้างแรงบันดาลใจให้พี่น้องชุมชน รอคอย ผักที่จะชูช่อในพื้นที่จำกัด ก่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้าง แรงบันดาลใจ และท้ายสุดเกิดทีมจัดการขยะโดยกลุ่มเยาวชน จิตอาสา ร่วมพัฒนากับผู้ใหญ่ใจดี ต่อยอดการตลาด คัดแยก ด้วยการแปรรูป ภายใต้งานกิจกรรม ขยะแปลงร่างขยะเสริม ศักยภาพเสริมความรู้จากผู้มีประสบการณ์ จัดการสิ่งเหลือใช้ ไร้ค่า แปลงร่างเป็นของใช้ เป็นกระถาง กระเป๋า ตุ๊กตา ต่อยอด พัฒนาเป็นน้ำหมักชีวภาพ แชมพู น้ำยาล้างจาน สารพัด ช่วย ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและเป็นอาชีพ

นอกจากนี้ยังรวมกลุ่มกันในระดับเมือง เพื่อพัฒนา พื้นที่สาธารณะ “ได้สะพานที่ยากและเย็น ใครถาจะพลิกพื้น เกินเป็นจริง” ภายใต้แนวคิดที่ว่า “แค่คุณปรับ พื้นที่ก็เปลี่ยน เป็นพื้นที่สุขภาวะ” การสร้างแรงบันดาลใจมีเพียงเกิดขึ้นกับผู้ มาเยือน แต่ส่งกลับให้เจ้าของถิ่น มีแรงส่งขับเคลื่อนการพัฒนา ต่อเนื่อง จนขึ้นชื่อว่าเป็นชุมชนเข้มแข็ง ของการพัฒนาพื้นที่ สุขภาวะ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
912 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
โทรศัพท์ 0-2378-8300-9 โทรสาร 0-2378-8343